

mtatkki

Hungarian Academy of Sciences
Centre for Social Sciences
Institute for Minority Studies

A PDF fájlok elektronikusan kereshetőek.

A dokumentum használatával elfogadom az
[Europeana felhasználói szabályzatát](#).

CIGÁNYKARAVÁN A JOG SZORÍTÁSÁBAN AZ 1950-ES ÉVEK MAGYARORSZÁGÁN

A Kecskeméti Megyei Bíróság 1961. június 9-én, 91 napos tárgyalássorozat után 29 vádlottal szemben, több évre visszatekintő bűncselekmény-sorozat ügyében hozott igen súlyos ítéletet. Rostás Fardi Bakró I. rendű és Rostás Tamás II. rendű vádlott esetében halálbüntetést, Sztojka Péter Pecó, Rostás György Tigris, Rostás Rudolf István Bajka, Rostás Lajos Laci és id. Rostás Fardiné Rostás Mura esetében életfogytiglani börtönbüntetést szabott ki.¹ A vádlottak száma az eljárás alatt folyamatosan nőtt, kezdetben kilenc, az ítélet kihirdetésekor már 29 személy terhére mondta ki a sorozatosan elkövetett bűncselekményeket.²

A bíróság az ítélet indoklásában kiemelendőnek tartotta, hogy a vádlottak négy kivételével cigány nemzetiségűek, a személyi körülmények leírásánál pedig megállapította, hogy a cigányok egyetlen rokonságot alkotnak.

A rendkívül súlyos ítélet kiszabására több kisebb súlyú bűncselekmény mellett egy gyilkosság elkövetése miatt került sor. 1960. január 20-án reggel ásóval széthasított fejjel találtak egy magányosan élő özvegyasszonyt. A sértett, özv. Csorba Gyuláné férje országos hírű, külföldet is megjárt cigány zenész volt. Az előzmények felderítésekor a bíróság azt állapította meg, hogy a gyilkosság indítéka a pénz volt, mivel az özvegynek magas nyugdíj járt, ami miatt pereskedett és a per megnyerése után visszamenőleg nagyobb összeget fizettek ki neki. Az összeg nagyságáról mesébe illő hírek terjengetek a tanyavilágban. A bíróság tudni vélte azt is, hogy mire kellett volna ez a nagy összeg a cigánykaravánnak. Id. Rostás Fardi és családja azt tervezte, hogy megvesz egy Mogyoród melletti telket és azon kunyhót, ill. cigányházat építenek maguknak. A telek ára 5000 ft. volt, ebből 2700 ft-ot tudtak kifizetni. A fennmaradó összeg kifizetését februárra vagy márciusra vállalták. Nem volt írásba foglalt szerződés, csak a pénz átvételéről volt egy elismervény és szóbeli megállapodás arról, ha a fennmaradó pénzt nem fizetik ki, akkor a kifizetett pénzt is elvesztik. 1960. február 9-én megkötötték a szerződést az ingatlanra és ki is fizették.

Azonban ha „csak” pénzszerzés érdekében elkövetett gyilkossági ügygel lenne dolgunk, talán csak egy „egyszerű” bírósági eljárást tudnánk felvázolni. Ebben az esetben azonban egy sokkal összetettebb esetről van szó, mivel az eljáró hatóságok időt és pénzt nem kímélve egy cigánykaraván 1950-es évekbeli életmódjára derítettek fényt. A bíróság indoklása 1959 októberétől a gyilkosság elkövetésének idejéig szinte napról-napra nyomon követte a Rostás Fardi vezette cigánykaraván mindennapi életét. A cigány nagycsalád életébe természetesen a felsőbbség szemével pillanthatunk be, amely sok

¹ Budapest Főváros Levéltára (= BFL) XXV. 4. a. Fővárosi Bíróság büntetőperes iratok (= XXV. 4. a.) Rostás Lajos és társai gyilkosság. 2809/1962.

² Idősebb Rostás Fardi Bakró esetében a gyilkosság mellett, visszaesőként elkövetett rablás, ifjúság elleni bűntettek, ezek közül egy esetben fiatalokú erkölcsi züllés útjára vitele, jogtalan vagyoni haszonszerzés végzett elkövetett intellektuális közokirat-hamisítás, közveszélyű munkakerülés, amivel magát és családját erkölcsi romlásnak tette ki, fakivágással elkövetett közellátás érdekét veszélyeztető büntett, falopással elkövetett társadalmi tulajdon elleni büntett és baleset áldozata cserbenhagyása ügyében. Rostás Tamás esetében a gyilkosság mellett 3 rendbeli rablás, erőszakos nemi közösbűn, lopás, fakivágás, személyi igazolvány ellopása és megsemmisítése és közveszélyű munkakerülés miatt szabott ki büntetést.

esetben tendenciózus képet ad, hiszen a periratok olvasásakor szinte tapintható az eljáró hatósági személyek teljes értetlensége és elborzadása a mindennapi élet eseményeivel kapcsolatban. A történelmi feltáró munkát egyelőre még az is hátráltatja, hogy egyelőre csak az írásos dokumentumok feldolgozására nyílt lehetőség, a jelentős számú szalagos magnetofonszalagok a technikai lehetőségek hiánya miatt még nem hozzáférhetők. A képet azért torzítja mindez, mivel a vádlotti kihallgatási jegyzőkönyvek arról tanúskodnak, hogy a vádlottak szinte mindegyike vagy írástudatlan, vagy legalábbis az aláírásuk írásképe alapján nem sok fogalmuk lehetett a jegyzőkönyvbe foglaltak értelméről. A hangszalagok így arról is tanúskodhatnak, mennyire hitelesek a rendőrségen és ügyészségen felvett jegyzőkönyvek.

A bíróság szociológusi vizsgálatokat idéző módon általános megállapításokat is tett a cigánykaraván életmódjáról. Véleménye szerint a vádlottakat három csoportba lehetett sorolni. Az első csoportba azok tartoztak, akik következetesen kóborlásra, munkakerülésre és bűnöző életformára rendezkedtek be. A második csoportba azok sorolhatók, akik ingadozást mutatnak a letelepedés és a dolgozó életmód, másfelől a kóborló és a bűnöző életmód között. Végül a harmadik csoportba a legenyhébb megítélés alá eső, megtévesztett nem bűnöző személyek tartoztak.

Az első csoportba tartozó életformára a bíróság a fővádlott Rostás Fardit és családját hozta fel a bíróság, aki a hatóság megállapítása szerint feleségével és fiaival egész életében kóborló életmódot folytatott. Rostás Fardinak 1954 és 1956 között Dunaegyházán ugyan volt egy kezdetlegesen épített háza, de itt csak a hideg téli hónapok alatt tartózkodott. Különböző községekben volt bejelentett lakása, ahol a község tulajdonát képező földterületen földbeásott kunyhót vagy lombozatból, szárból télen nem fűthető sátrat készítettek. Fardinak több kocsija és lova is volt, a lovakat jól ellátta. Sűrűn adott-vett és cserélt lovakat. Az életmódjukkal kapcsolatban a bíróság számára az volt a legmegdöbbentőbb, hogy a vádlottak megszokták, hogy hideg télen is a pusztai földön aludjanak. A havat elseperték, a földre szalmát, erre pokrócot terítettek és dunyhával takaróztak. Nagy mennyiségű fehérneműt hordtak magukkal, amit nem mostak, hanem a táborhelyen eldobáltak. A gyerekek iskolába nem jártak, a család nőtagjai koldulásból szereztek pénzt.

A második csoportba tartozó vádlottak közül volt, aki a kötelező katonaidejét is rendszeresen letöltötte és állami gazdaságban idénymunkán is dolgozott. Ebben szülei példáját követte, akik részben letelepedett életmódot folytattak, vályogvetéssel és földműveléssel foglalkozó cigányok voltak. Más vádlott esetében jobb volt a családi háttér, hiszen apja kis házzal és néhány hold földdel is rendelkezett. A szoba-konyhás házban ugyan 20-30 személy lakott, de mégis lehetővé tette, hogy a vádlott segédmunkásként építő vállalatnál és terményforgalmi vállalatnál is dolgozzon. A vádlott meg is próbált letelepedni felesége családjánál, de aztán a cigánykaraván hatása erősebbnek bizonyult. *„A kóborló cigányok szokása egyébként, hogy amikor a körükbe vagy rokonságukba tartozó egyén a rendes munkás életmódra tér át, ebbe nem törődnek bele, eljárnak hozzá, tömegesen valósággal megszállják otthonát és bűncselekmények elkövetésébe igyekeznek őt belevinni.”*³ – vonta le általános következtetését a bíróság elnöke.

A harmadik csoportba tartozókat azok alkották, akik „segítették” a cigánykaraván kóborló életmódját. Így az a vádlott is, akinek tanyája közelében szokott tábort verni a

³ BFL XXV. 4. a. 2809/1962.

cigánykaraván már 1945 előtt is. Ő vette meg a lopásból eredő ingóságokat is. Neki természetesen volt hivatalos megélhetési forrása is, a korabeli terminológia szerint kőzép-paraszt volt, a bírósági eljárás ideje alatt pedig már tsz tag.

A bíróság megpróbálta feltérképezni a karaván tipikus bűnöző életformáját. Az egyik jellemző bűncselekményként a falopást jelölte meg, hiszen véleménye szerint a karaván életformájához tartozott a szabad ég alatti táborozás, ehhez tüzet kellett gyújtani. A bíróság szerint 1959 decemberében és 1960 januárjában a karaván tagjai legalább 50 mázsra fát loptak el. A vádlottak azzal védekeztek, hogy ők csak gammózással (hosszú zsinór végére nehezéket tenni és a fa ágára feldobni, hogy a nehezék átsavarodjon az ágon és úgy lerántsa) szereztek fát.

A másik jellegzetes bűncselekmény a koldulás volt. A karaván életformájának szabálya volt, hogy a bekerült nőknek koldulni kellett. Magukhoz vettek egy-egy batyukészítésre alkalmas, több kendőből összevarrt terítőt, végigjárták a közeli tanyákat és falvakat. Azzal az ürüggyel koldultak, hogy árvízkarosultak. A hivatalos látszat kedvéért magukkal vittek egy piros fedelű könyvecskét és ebbe iratták bele az adományokat. Két cigányasszony általában össze is szedte az egész karaván létfenntartásához szükséges ételmet. Különösen érzékletesen írta le a bíróság a gyilkosságot megelőző estét, amikor az egyik asszony szerzett egy sárga tyúkot, amit megfőztek és paprikás krumplit készítettek hozzá. Az érzékletes ábrázolás szerint a tyúk cigány szokás szerint a több rétegűen viselt szoknyák közül az alul levő szoknyán elhelyezett nagy zsebbe volt betéve, a cigányasszony úgy rejtegette a holmit, hogy egyben a terhesség látszatát is keltette.

A nő szerepét a karaván életében azonban a legközérthetőbben a másodfokon eljáró Legfelsőbb Bíróság foglalta össze.

„Másképp, mert a cigányok között azt tekintik jó „feleségnek”, akit sok mindenre fel lehet használni, így lopásra, markecolásra (zsebelés), jósolásra, koldulásra, csalásra, hogy élettársukat megfelelően el tudják tartani ill. részükre minél több pénzt tudjanak biztosítani. Ebből kiindulva arra kell következtetni, hogy a cigányok sűrűn változtatják élettársaikat és ez különösen megmutatkozik Rostás Tamásnál, aki vallomása alapján még csak 29 éves, de már több mint 30 élettársa volt. Hogy ilyen nagy számban váltotta élettársait, arra következtetési alap, hogy a fenti követelményeknek egyáltalán vagy kevésbé felelt meg, vagy éppen annak reményében vett maga mellé más élettársat, hogy az majd a fenti igényeknek jobban fog eleget tenni.”⁴

A fiatalkorúakat és a gyerekeket is gyakran kényszerítették koldulásra, sokszor télen mezítláb zavarták őket kéregetni.

Különösen részletesen követte nyomon a bíróság az 1959 november elejétől december 20-ig eltelt időt, amelyet a gyilkosság távolabbi előzményeként kezelt. Ez alatt az idő alatt a cigánykaraván bejárta a Duna-Tisza közét, naponta kb. 10 km-t tettek meg. A hosszú vándorlás nem telt eseménytelenül. A leírás részletességével a bíróság azt kívánta alátámasztani, hogy a vádlottak megrögzött bűnöző életmódot folytatnak, remény sincsen megjavulásukra. A legborzasztóbb esemény november közepén történt, amikor Gyál községnél a karaván egyik tagja gyereket szült a szabad ég alatt. A kóborlást azonban folytatták, annak ellenére, hogy a gyermek beteg lett. Orvossal ugyan megvizsgáltatták, aki gyógyszerrel írt fel, de tovább vándoroltak és a gyerek december 24-én meghalt (orvoshoz többet nem vitték). A meghalt gyereket az ítélet szerint december 24-ről 25-re

⁴ Uo.

virradó éjszaka elásták, miután a halott gyereket 1 napig magukkal vitték. Egy kiasott fa gödrében csináltak egy kisebb mélyedést és oda temették el a gyereket. A csecsemő halálával kapcsolatban a védelem álláspontja az volt, hogy a vádlottak azért nem követtek el bűncselekményt, mert magatartásukat saját szokásaikhoz mérve kell megítélni. A bíróság szerint a vádlottak civilizált társadalomban élnek, a társadalmi együttélés követelményeit ismerik. A gyerekekkel való mostoha bánásmód a munkakerülő csavargó életmód következménye. A bíróság szerint a fő vádlottak tudatosan törekedtek arra, hogy a bűnözői életmóddal kapcsolatos szokásaikat népcsoporti életformaként tüntessék fel, a hatóságoknak a munkakerülés és bűnözés elleni fellépését fajüldözésként magyarázzák.

Ugyanígy nem foglalkoztak azzal sem, amikor az egyik felnőtt asszonyt érte baleset. Bevitték a megyei kórházba, ahol gipszszínrögzítéssel látták el és később műtétre visszarendelték, de ennek nem tett eleget. A karaván felelőtlenséget igyekeztek bemutatni azzal, amikor egy baleset leírását részletezte az ítélet. Az indoklás szerint a karaván egyik tagja egy rossz állapotban lévő könnyű kocsival (cséza) közlekedett, amibe fiatal egy év körüli csikók voltak befogva. A lovaknak nem volt rendes kantárjuk, hanem csak egy kötélből készült zabla nélküli kötőfék, amivel nem lehetett a lovakat irányítani. Az úton elől ment Rostás Fardi parasztkocsival, utána a cséza. Hátról egy motor akart előzni, a lovak megriadtak, a motor elé vágtak, a motor árokba borult, a rajta ülők pedig súlyosan megsérültek. A karaván azonban ment tovább, nem segítettek a sérülteken. Vádlottak azzal védekeztek, hogy a motorosok ittasak voltak és a rendőrök a helyszínen meg is verték őket. A későbbi bírósági eljárás bizonyította, hogy a motor vezetője a közeli szeszfőzde vezetője volt és korábban pálinkát fogyasztott.

A kiskunhalasi tanyavilágban házasságkötés is történt, Rostás Lajos és Jakab Mária között. A bíróság a személyi körülmények feltárása érdekében részletezte, hogy az esemény egy lappangó konfliktust hozott a felszínre, mert a szülők elleneztek a házasságot. A lány ugyanis dolgozó, míg a fiú koldulásból és bűnözésből élő családból származott.

A bíróság indoklásában kiemelte, hogy az első- és másodrendű vádlott több alkalommal célzást tett arra, hogy azért verik rájuk a gyilkosságot, mert cigány származásúak, tehát a bűnügy a cigány népcsoport elleni üldözés következménye. *„E bűnügy vezető személyeinél a legmagasabb szintű bűnözői céltudatosság, körültekintés és kitartás, elszántság, a bűnözéssel kapcsolatos meglepő éleselméljűség egyébként alacsony kulturális színvonaluk, lobbanékony vérmérsékletük ellenére fejlődött ki és ért el olyan színvonalat, ahogyan az a vádlottak bűncselekményeiben és tárgyalási magatartásában megmutatkozott.”*⁵ – adott sommás értékelést a vádlotti védekezésről a bíróság. A bíróság szerint álláspontját az is alátámasztja, hogy a megyei bíróság minden erőfeszítése ellenére sem tudta pontosan tisztázni a vádlottak személyi körülményeit. Ennek okaként azt jelölték meg, hogy a vádlottak a bűnözést egyetlen életformájuknak tekintették és a hatóság elleni harcra rendezkedtek be, mindenben félre akarták vezetni őket. A személyi adatok tisztázására is hosszas bizonyítási eljárást kellett lefolytatni, letagadták az apa–fiú és testvéri kapcsolatot is. A múltjukat is titokban tartották, azt a maga történeti egymásutánjában nem lehetett tisztázni. A körülmények pontos kiderítését egy másik körülmény is nehezítette, ez a bíróság szóhasználatára szerint a „magasabb idegműködés sajátosságai-
val függ össze”. *„Egyes tényekre kitűnően, a kultúremler szintjét messze meghaladó részletességgel és élességgel emlékeztek, az elvont fogalmak terén azonban a gondolko-*

⁵ Uo.

*dás- és felfogóképességük rendkívül hiányos. Az események naptári évek sorrendjében való rögzítése gondot okozott.*⁶ Mindezt a bíróság pszichológus szakértő bevonása nélkül, a bíróság elnöke állapította meg.

A bíróság külön foglalkozott azzal a vádlottak által állított ténnyel, hogy a rendőrségen bántalmazták őket. A bíróság azonban ezt alaptalannak találta, érvei szerint a vádlottakat nagyon gyakran vitték hatósági tanúk jelenlétében helyszíni szemlére, a hatósági tanúk szerint egészségeseknek néztek ki és jókedvűek voltak. Az egyik vádlott úgy nyilatkozott, hogy négy karót törtek össze a mellén, ezután az SZTK-ba vitték az orvosi vizsgálat azonban csak egy régi eredetű csontduzzanatra derített fényt. Egy másik vádlott arcsérülésről beszélt, kórházba vitték, de itt csak kelevényt vágtak fel. Elhangzott egy sokkal súlyosabb vád is, mely szerint a kecskeméti rendőrkapitányságon a rendőrök közöszltek az egyik cigányasszonnyal, Rostás Tamás szerint a rendőrség azért verte rá a gyilkosságot, mert ezt kikiabálta. A bíróság megállapítása szerint ez nem lehet igaz, mert a nevezett cigányasszony nem is került a rendőrkapitányság fogdájába.

A bíróság mindent mérlegelve döntött a legsúlyosabb büntetés kiszabása mellett, mivel véleménye szerint a vádlottak minden vonatkozásban bűnöző beállítottságúak, semmiféle megrendülést sem mutattak. Remény sincs arra, hogy megváltozzanak, elkerülhetetlen a legsúlyosabb büntetés kiszabása. Ugyanezt szükségessé teszi a megelőzés és visszatartás is a minden elvetemültségre kész bűnöző elemekkel szemben. Az ügyész azonban még ezt a szigorúságot is keveselte, mivel még további öt vádlott esetében kérte halálbüntetés kiszabását. A vádlottak fellebbezése azonban meglepő eredményt hozott, ugyanis 1962. februárjában a Legfelsőbb Bíróság az ítéletet hatályon kívül helyezte és új eljárást rendelt el. A megyei bíróság eljárásában azonban olyan komoly hiányosságokat tárt fel, hogy az új eljárás lefolytatására a Fővárosi Bíróságot jelölte ki. A legkomolyabb hibákat a tárgyalásvezetésben és a jegyzőkönyvvezetésben tárta fel. Ítélete szerint a megyei bíróság a vádlottakat az egyes vádpontokban összefüggően nem hallgatta ki és nem adott lehetőséget a védekezések összefüggő előterjesztésére sem. A tárgyalási jegyzőkönyv nagyon részletes, de sok oda nem tartozó részlet van benne, ami nehezíti az áttekinthetőséget. Az ítélet is sok esetben követhetetlen, súlyosabb probléma azonban, hogy a bíróság az ítéletben ugyan feltünteti a bizonyítékokat, de azt nem jelöli meg, hogy melyekre alapozta az ítéleti tényállást. A Legfelsőbb Bíróság a vádlottak védelme érdekében megállapította, hogy súlyosan sérült a védelemhez való joguk, mert a fél évig tartó tárgyaláson az egyes tárgyalási napokon más-más védők védték őket, ők valószínűleg nem ismerték a tárgyalási anyag egészét. Valószínűleg a kötelező védelem is csak formális volt. Ezt az eljárást a bíróság nem kifogásolta és nem is tett semmit a megváltoztatására. A halálbüntetés alapjául szolgáló bűncselekménnyel kapcsolatos indoklás különösen problémásnak találta a Legfelsőbb Bíróság.⁷

⁶ Uo.

⁷ A gyilkosság ügyében tisztázandónak tartotta, hogy melyik vádlott vetette fel az idős asszonykirablásának gondolatát, miből lehetett következtetni arra, hogy tudták, hogy Dunavescsén lakik egy öregasszony, akinek sok pénze van. Életszerűtlennek találta, hogy a kóborló, írástudatlan terheltek egy hónapra előre pontos dátumban, találkozási időben és helyben egyeztek meg. Erre a bíróság csak visszakövetkeztetett. Nem tisztázták a vádlottak állítását, mely szerint január 16 és 20 között Bugyin voltak (60-70 km Dunavescsétől). Nem tisztázták, hogy a gyilkosság előtt és után mikor hol voltak, milyen útvonalon jöttek a színhelyre és hogyan távoztak. Egy évvel az esemény után hallgatták meg a rendőr tanúkat arról, hogy igazoltatták-e a vádlottakat Bugyinál. Többször rendelt el a bíróság nyomozás és bizonyításkiegyezítést, a határozatot azonban nem a bíróság, hanem a tanács elnöke hozta meg. Sőt az elnök a megkeresésbe a lényeges kérdésekben

A Fővárosi Bíróság 1963. október 11-én hozott ítéletet, melynek során a korábban halálra és életfogytiglani szabadságvesztésre ítélt vádlottakat az előre kitervelt különös kegyetlen módon nyereségvágyból elkövetett emberölés büntetnének vádja alól felmentette. A vádlottakat csak kisebb súlyú bűncselekményekben találta bűnösnek, a legsúlyosabb kiszabott büntetés nyolc évi szabadságvesztés volt.

A fentiekben elemzett bírósági eljárás jól mutatja, hogy az 1950-es évek végének Magyarországon a jogszolgáltatásban szerepet kapott hatóságok milyen sztereotípiákkal rendelkeztek. A bíróság ítélete szinte megismétli a politikai vezetés szempontjait, amelyet Czinege Lajos fogalmazott meg: „*a cigányság nagyobb része lényegében a társadalom perifériáján él, illetve gyakran élösködik. Rendszeres munkát nagy többségük nem végez, egrészsük a hagyományos cigányfoglalkozásokat üzi...*”⁸. A politikai vezetés szerint a probléma megoldása a cigányság archaikus életformájának szétverése és a cigányság erőszakos munkába állítása lett volna. A pártnak az ötvenes években sokáig nem volt hivatalos cigánypolitikája, a nyilvánosság előtt egységesen képviselt álláspontja. Az MDP vezető testületei 1956-ban vették végül napirendre a cigányság ügyét, miután mind a Népművelési Minisztériumtól, mind az Országos Rendőrkapitányságtól érkezett hozzájuk előterjesztés. A Párt illetékes osztálya a javaslatokból egységes előterjesztést szerkesztett, amelyben újra és újra felbukkant a „cigánybűnözés” fogalma, a cigánysággal kapcsolatos sztereotípiák, a széttelepítés gondolata.⁹ Jellemző, hogy a dokumentum a romák helyzetét általánosságban így jellemezte: „*A cigányság nagy része a társadalom perifériáján él, illetve gyakran élösködik.*”¹⁰ A legfelsőbb pártvezetés egységes álláspontot először 1961 júniusában fogalmazott meg a roma lakosság helyzetével kapcsolatban. Az MSZMP Politikai Bizottságának határozata először jelezte, hogy ki kell lépni a „cigánybűnözés” egyszerű sztereotípiájából és társadalompolitikai kérdésnek minősítette a „cigány-kérdést”.¹¹

A párthatározat konkrét feladatokat jelölt meg a hatóságok számára a cigányság felemelésével kapcsolatban. A bíróságok nem tartoztak a politikai hatalom által megszólítottak közé, de nem kizárt, hogy a Legfelsőbb Bíróság másodfokú eljárásának lefolytatására hatással bírt.

prejudikálva állást is foglalt. A tanúk az időjárás körülményekkel kapcsolatban is eltérő vallomásokot tettek, így tisztázni kell, hogy mennyiben felel ez meg a Meteorológiai Intézet által írottaknak. Fel kell deríteni, hogy a Bugyi és Dunavecse közötti távolságot a cigányok kocsjaival és lovaival, téli időben, fagyos talajon mennyi idő alatt lehetett megtenni. A bíróság a gyilkosság és rablás tényét a vádlottak nyomozati beismerő vallomására alapította, nincsenek ezt kiegészítő bizonyítékok. Vannak olyan, a rendes élettapasztalattal és logikával nem egyező körülmények, amelyeket a bíróság nem oldott fel. Nem indokolt az első rendű vádlott pénzzavara ingatlanvásárlásra, ki vetette fel a tervet, a magányos öregasszony pénzének megszerzéséért miért mozgósította az egész karavánt, nem haragudtak a sértettre, csak a pénzt akarták megszerezni ezért nem indokolt a durva elkövetési mód. Úgy kutattak a pénz után a helyiségben, hogy nem dűlték fel nagyon és több értékes dolgot is otthagytak. Tapasztalt bűnözők, mégis a véletlenül múlt, hogy éppen ott-hon találták az asszonyt. Nagyon messziről érkeztek a tett színhelyére azt sem tudva, hogy az asszony egyedül lesz-e és végre tudják-e hajtani a cselekményt. A terheltek védekezésének ellentmondó, logikátlan voltánál nem lehet figyelmen kívül hagyni primitív egyéniségüket, kóbor életmóddal kapcsolatos lelkivilágukat. A bűnjelekkel kapcsolatos körülményeket tisztázni kell.

⁸ Javaslat a Politikai Bizottsághoz a magyarországi cigánykérdés rendezésére. Magyar Országos Levéltár (= MOL) M-KS-276. Magyar Dolgozók Pártja Központi Szervei (= M-KS-276) f. 96. cs. 87. d/ 300. ő. e.

⁹ Az MDP KV Adminisztratív Osztályának előterjesztése a Politikai Bizottsághoz a magyarországi cigánykérdés rendezésére. Bp., 1956. április 9. MOL M-KS 276. f. 91/85. ő. e.

¹⁰ Uo.

¹¹ MOL M-KS 288. f. 5. Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Szervei. Politikai Bizottság. 1961/233. ő. e.